

LAVINIA BETEА – кратка стручна биографија

Лавинија Бетеа је рођена 26. марта 1956. године у граду Брад (жупанија Хуњедоара). Професор је психологије на Универзитету „Аугел Влаицу“ у Араду.

Након завршетка основне школе похађала је Педагошку гимназију у Араду (1971 – 1976.). На студијама се посебно истакла својим литерарним талентом; у три наврата је била учесник и носилац награда, на националном нивоу, такмичења олимпијада за књижевност. Дебитовала је у поезији као гимназијалка у темишварском литерарном часопису *Orizont*, а након тога објавила је лиерарне радове и у другим истакнутим румунским књижевним листовима (*Amfiteatru*, *Luceafărul*, *Echinox*). За време гимназије била је уредница школског часописа *Tribuna elevilor / Трибуна ђака*. Након апсолвирања добила је репартицију за учитеља-методисту у апликантској Школи при Педагошкој гимназији у Араду (1976 – 1978.).

Уписала је Факултет за историју и филозофију при Универзитету „Babeş - Bolyai” у Клужу (1978 – 1982.), у време када је дотична специјализација бројала тек 75 апсолвената на свеопштем, националном нивоу. Лиценцу је остварила са радом из поља психологије (оцена за одбрану рада: 10, а општа средња оцена за репартицију: 9, 76). Радилa је неколико година као професор историје, сходно тадашњим прописима у школству.

Радилa је потом као уредник у арадском листу *Flacăra roşie/ Црвени пламен*(1987-1989.) који је након револуције преименован у арадски лист *evărul/ Правда* (1989 – 1993.). Као признање за активно учешће у децембарским данима револуције у прилог демократизацији Румуније, додељено јој је звање *Борца за успех Румунске револуције у децембру 1989*, декретом бр. 37/ 26. 02. 2000. Сходно начелу да нема друштвених промена без личних, активно се ангажовала за демократизацију штампе и, сходно њој, и друштва. Била је међу оснивачима Друштва новинара у Румунији (1990.), такође првог забавног гласила у Араду – *Алфа Магазин* и независног недељног листа *7 zile/ 7 дана*. Писала је, почетком 90-их, о румунској дијаспори у Мађарској и Украјини.

Посебан вид демократизације било је оснивање приватних телевизија; Лавинија Бетеа се убраја међу чланове редакционог колегијума прве приватне арадске телевизије – тзв. *Intersat-Arad* (1993.) и била је и координатор приватних локалних телевизија у Решици, Турн-Северину и Крајови (1993-1995.).

Након поменутог новинарског искуства вратила се катедри и остварила је специјализацију у пољу психологије, са докторском тезом *Представе и типови личности промовисани кроз комунизам; Реманентни призори из времена транзиције* (2002.). Почев од 90-их кренула је у изградњу пројекције сопствене каријере, на раскршћу блиске историје – психосоциологије – медиј, комуникација. Све у виду спознаје историје друштвеног режима у Румунији и својих реманентности, у двоструком регистру 'као историје факата и менталитета, кроз рад идеологије и институција уз примену методологије сходне историографији а и психосоциологији. Приоритетно је практиковала усмени и писмену историју, архивско истраживање, примењено истраживање типа “case study” и примерено интервјуисање. На овај начин

је румунској историографији приближила сведочанства бивших прворазредних личности румунског комунистичког режима о праксама и кулисама политичког одлучивања. Књиге – интервјуи настале на овај начин, објављене у престижним румунским издавачким заводима, постале су међу најчитанијим и најцитиранијим стручним радовима уопште. Износимо, међу осталима: *Maurer și lumea de ieri; Mărturii despre stalinizarea României/ Маурер и свет од јуче; сведочанства о сталинизацији Румуније* (издања из 1995., 2002., 2006.) насталу кроз разговоре са бившим премијером који је најдуже био на положају у модерној историји Румуније; *Alexandru Bârlădeanu despre Dej, Ceaușescu și Iliescu/ Александру Барладеану о Дежу, Чаушескуу и Илиескуу* (издања из 1997., 2002.), насталу након разговора са бившим представником Румуније у СУЕП (Савет за узајамну економску помоћ земаља Источног блока) и председником првог пост-комунистичког Сената Румуније; *Corneliu Mănescu în dialog cu Lavinia Betea; Convorbiri neterminate/ Корнелиу Манеску у дијалогу са Лавинијом Бетеа; недовршени разговори* (издања из 2001., 2006.), разговори са бившим министром Спољних послова Румуније и бившим председником XXII-ог Заседања Уједињених нација; *Stăpânul secretelor lui Ceaușescu. I se spune Machiavelli. Ștefan Andrei în dialog cu Lavinia Betea / Поседник Чаушескуових тајни. Звали су га Маџавели. Штефан Андреј у разговору са Лавинијом Бетеа* (2011.), разговори са бившим министром Спољних послова и координатором уплате спољног дуга Румуније за време Чаушескуа. Изузетан успех су постигле и књиге-интервју са бившом политичком затвореницом (супруга Академика-историчара Дан Бериндеј, н. н. М. Милин), (*Am făcut Jilava în pantofi de vară. Convorbiri cu Ioana Berindei/ Била сам на робији у летњим ципелама. Разговори са Јоаном Бериндеј – 2006.*) и са француским интелектуалцем (политикологом) румунског порекла Сержом Московиси (*Bărbați și femei. Întâlniri cu Serge Moscovici/ Људи и жене. Сусрети са Сержом Московиси – 2007.*).

Изузетно остварење у професионалној биографији професорке Лавијије Бетеа представља том *Lucrețiu Pătrășcanu – toarta unui lider comunist/ Лукрециу Патрашкану – смрт једног комунистичког лидера* (издања из 2001., 2006., 2011.) који је доживео Велику награду Румунске академије наука и уметности за 2003. годину. Посебно обимно и темељито истраживање је произашло и кроз тротомну трилогију *Viața lui Ceaușescu/ Живот Чаушескуа* (2011- 2015.) која је изузетно остварење саме ауторке (координација трилогије и писање великог дела текста).

Једнаку пажњу је посветила и психосоциологији, тј. политичкој психологији кроз настојање да ову дисциплину уведе и промовише у румунској науци. Репрезентативни радови у овој области су јој *Psihologie politică. Individ, lider, mulțime în regimul comunist/ Политичка психологија. Индивидуа, лидер, маса у комунистичком режиму* (издања из 2001., 2007., 2009.), и *Mentalități și remanente comuniste. Aspecte psihosociale/ Менталитети и комунистичке реманентности. Психосоцијални аспекти* (2005.), такође и оснивање стручног часописа „Societal and Political Psychology International Review” (2010.). У својству промотера политичке психологије одржала је низ предавања, као гостујући професор, на универзитетима у Темишвару, Јашиу, Клужу и Букурешту, а такође на универзитетима у Каену (Саен) у Француској и у Centro Universitario Itzlahuaca у Мексикоу.

Сарадник је у више колективних радова из поља психосоциологије, издатих у Француској, учесник научних скупова у Чилеу, Руској Федерацији, Француској, Немачкој, Индонезији, Италији, Мексику, Португалу, Украјини, Мађарској.

Члан-оснивач је и председник Румунског удружења за политичку екологију (2010.).

Носилац је и координатор више румунских и међународних истраживачких пројеката: *New Man – Effects of the Communist Ideology and Institutions (2000-2002)* од стране Open Society Institute (SAD); *Gheorghe Gheorghiu-Dej – biografie politică. Strategii de putere și influență în contextul Războiului rece/ Георге Георгиу-Деж – политичка биографија. Стратегије моћи и утицаја у условима Хладног рата (2003-2004.)*, грант Румунске академије; *Memoria tuncii forțate a etnicilor germani din România deportați în URSS/ Памћење принудног рада Немаца из Румуније депортованим у СССР-у (2011-2012.)*, Europe for Citizens Programme – Action 4. Овај последњи финализован је кроз један заједнички том, *Lungul drum spre nicăieri. Germanii din România deportați în URSS/ Дуги пут ка никуда. Немци из Румуније депортовани у СССР-у (2012.)*, превеђен и издат и на немачком језику (2015.). Учесница је такође и међународног интеркултурног истраживања *L'extreme droite en Europe (2002-2005)*, под покровитељством Maison des Sciences de l'Homme (Paris).

Привржена концепту истраживање-акција, што га је илустровала и кроз професионалну биографију, настојала је (и успела је) да резултате свог истраживачког рада прикаже веома широкој публици, кроз доследно залагање и сарадњу са штампом и телевизијом. Основала је и координирала одељење за најновију историју (recent history) најтиражнијег дневног листа у Румунији *Jurnalul Național/Национални дневни лист (2004-2010.)*, тржишног лидера дневне штампе у овој земљи, да би се потом пребацила у други гигант румунске штампе, лист *Adevărul/Правда* (бивша „Scânteia”, н. н., М. Милин) (2010-2013). А сарадња са Румунском националном телевизијом остварила се и са две историјске документарне серије (кроз 22 епизоде) где је била сценариста и уједно и научни саветник (2014-2015.). Једна је од најприсутнијих ликова из академског света у румунским медијима, чест је гост на јавним дебатама, talk-show-има и интервјуима из области историје и дневне политике.

Кроз интердисциплинарну визију и мноштво интересовања из различитих простора румунске и шире стварности професорка Лавинија Бетеа се претствља као личност која се одговорно и плодотворно идентификује са многоструким изазовима отвореног демократског друштва садашњице Румуније и шире.